

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 27.1.2005
COM(2005) 16 galīgā redakcija

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS

Ziņojums par Vides tehnoloģiju rīcības plāna īstenošanu 2004. gadā

{SEC(2005)100}

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS

Ziņojums par Vides tehnoloģiju rīcības plāna īstenošanu 2004. gadā

(Teksts ar EEA nozīmi)

Vides tehnoloģiju rīcības plāns¹ (VTRP) tika apstiprināts pavasara Eiropadomē 2004. gada 25.-26. martā. Pozitīvas atsauksmes par VTRP vēlāk tika saņemtas no dažādām ieinteresētām pusēm, tostarp uzņēmējdarbības organizācijām, finanšu dalībniekiem, zinātniskās pētniecības kopienām un nevalstiskām organizācijām.

Vides Padomes 2004. gada 14. oktobrī pieņemtie secinājumi² aicina steidzami īstenot VTRP, lai ekoloģiski efektīviem jauninājumiem sniegtu godīgu un konkurētspējīgu tirgus perspektīvu un ar efektīva instrumentu kopuma palīdzību nodrošinātu ārējo izmaksu internalizāciju. Tas ietver uz ekoloģisko sniegumu balstītus „zaļos” sabiedriskos iepirkumus, fiskālos veicināšanas pasākumus, reformu attiecībā uz subsīdijām, kurām ir ievērojami negatīva ietekme uz vidi un kuras ir pretrunā ilgtspējīgai attīstībai, riska sadalīšanas iespējas, jo īpaši mazajiem un vidējiem uzņēmumiem.

Vima Koka (*Wim Kok*) vadītās augsta līmeņa grupas ziņojums par Lisabonas stratēģiju „Pieņemot izaicinājumu” sniedz papildu impulsu VTRP īstenošanai un aicina dalībvalstis izveidot konkrētu pasākumu plānus un noteikt termiņus.

Komisija ar dalībvalstu un Eiropas Investīciju bankas atbalstu ir daudz sasniegusi Rīcības plāna īstenošanā. Šajā ziņojumā ir apkopoti galvenie sasniegumi, īsumā izklāstīti daži dalībvalstu pasākumi, uz kuru pamata var īstenot VTRP, un uzsvērtas tās jomas, kur jāpalielina pūles, lai paātrinātu progresu vides tehnoloģiju pilna potenciāla izmantošanā.

1. VTRP UN ES KONKURĒTSPĒJA

Arvien vairāk pierādījumu apstiprina vides aizsardzības doto ieguldījumu ES uzņēmējdarbības un uzņēmumu konkurētspējā kopumā. Ņemot vērā tikai ekorūpniecības nozares vien, pasaules tirgus vides precēm un pakalpojumiem 2003. gadā tika novērtēts par vairāk nekā EUR 500 miljardiem – apjoms, kas pielīdzināms aerokosmiskajai un farmācijas rūpniecībai – un tas turpina pieaugt par apmēram 5 % gadā³.

¹ Komisijas paziņojums „Tehnoloģiju veicināšana ilgtspējīgai attīstībai: Eiropas Savienības Vides tehnoloģiju rīcības plāns” (KOM(2004) 38 galīgais, 28.1.2004.).

² Tīrība, saprātīgums, konkurētspēja: ekoloģiski efektīvu jauninājumu iespējas Lisabonas procesā (*Clean, Clever, Competitive: the opportunities of eco-efficient innovations within the Lisbon process*).

³ *European Committee of Environmental Technologies Suppliers Associations* pārstāvja Adriana Vilksa (*Adrian Wilkes*) uzstāšanās 2004. gada Zaļajā nedēļā, 2004. gada jūnijā.

Pasaules tirgū Eiropa var iegūt galvenā virzītājspēka priekšrocības, koncentrējoties uz vides tehnoloģijām, kam pievērsīsies citas valstis. Eiropa jau ir vadībā dažās vides tehnoloģiju jomās, piemēram, vēja enerģijas jomā, tomēr konkurence pieaug, jo galvenie konkurenti veido paši savu stratēģiju: piemēram, Japāna ir izvirzījusi mērķi kļūt par pasaulē vadošo valsti energotaupības tehnoloģiju jomā, ko īpaši atbalsta ar t.s. „*top-runner* programmu”; arī Kanāda ir paziņojusi par vērienīgu vides tehnoloģiju stratēģiju, ko atbalsta ar budžetu CAD 1 miljarda apmērā.

Pasaules līmenī naftas cenu straujais kāpums un svārstības pēdējos mēnešos atkal izraisīja pārrunas par nepieciešamību samazināt ES atkarību no naftas un veicināt atbalstu politikām, kuru mērķis ir energoefektivitāte, atjaunojamās enerģijas un zemas oglekļa koncentrācijas enerģijas. Energoefektivitāte bez augstām izmaksām var samazināt enerģijas pieprasījumu. Jāuzsver, ka ieguldījumi šādās tehnoloģijās, samazinot atkarību no naftas, arī aizsargā ekonomiku pret IKP zaudējumiem, kas radušies no naftas ietekmes uz IKP: jaunākie aprēķini⁴ liecina, ka pieaugums par 10 % elektrības ražošanas atjaunojamo avotu daļā ļauj izvairīties no naftas izraisītiem IKP zaudējumiem USD 29-53 miljardu apjomā ASV un ES (USD 49-90 miljardi ESAO). Tas kompensē *vienu piektdaļu* no atjaunojamās enerģijas vajadzībām nepieciešamajiem ieguldījumiem, ko paredz Eiropas Atjaunojamo enerģijas avotu padome, un *pusi* no ESAO ieguldījumiem, ko paredz G-8 darba grupa. Komisijas paziņojumā par atjaunojamās enerģijas daļu ES⁵ novērtēts atjaunojamās enerģijas attīstības stāvoklis un ieteikti konkrēti pasākumi valstu un Kopienas līmenī, lai nodrošinātu ES atjaunojamās enerģijas mērķu sasniegšanu līdz 2010. gadam. Ieguldījumi gan energoefektivitātē, gan atjaunojamajā enerģijā tādējādi paaugstinās Eiropas energoapgādes drošību.

Tehnoloģiju attīstību enerģētikas sektorā, jo īpaši saistībā ar energoefektivitāti un atjaunojamajām enerģijām, vada arī, bet ne tikai, ES Klimata pārmaiņu politika. Šajā saistībā viens no instrumentiem ir 2005. gada 1. janvārī ieviestā Emisijas kvotu tirdzniecības sistēma. Tehnoloģiju attīstība ir izšķiroša arī, lai sagatavotu nākamās pasākumus cīņā ar klimata pārmaiņām pēc Kioto noteiktajiem termiņiem. Komisijas paziņojums saistībā ar klimata pārmaiņu vidēja termiņa un ilgtermiņa stratēģiju izmaksām un ieguvumiem („pēc 2012”) sniegs vadlīnijas ES turpmākai virzībai.

2. VTRP ĪSTENOŠANA 2004. GADĀ

Rīcības plāna galveno prioritāšu īstenošana jau ir sākusies. Ir panākts progress, piešķirot lielāku prioritāti vides tehnoloģijām ES Pamatprogrammā pētniecības un attīstības jomā. Ar ekoloģiskiem jauninājumiem saistītās tehnoloģiju jomās ir izveidotas tehnoloģijas platformas. Tiek veidoti testēšanas centru tīkli, kam jāgatavo pamats iespējamai ES mēroga vides tehnoloģiju pārbaudes sistēmai.

⁴ *Shimon Awerbuch, Exploiting the oil-GDP effect to support renewables deployment*, tiks publicēts drīzumā.

⁵ KOM(2004) 366 galīgais

Kohēzijas politikas turpmākajam periodam ieteiktajām regulām jāveicina reģionālie ieguldījumi ilgtspējīgās teknikās un risinājumos, un nākotnes pamatprogrammas sagatavošanai konkurētspējas un jauninājumu jomā jāpaplašina ES instrumentu klāsts, kas atbalstītu vides tehnoloģijas.

Lai uzlabotu tirgus apstākļus vides tehnoloģiju uzņemšanai, EIB sniedz iespēju atbalstīt privātus ieguldījumus saistībā ar ES Emisijas kvotu tirdzniecības shēmu; tajā pašā laikā Nīderlandes prezidentūras laikā veiktais sagatavošanās darbs iezīmē ceļu turpmākiem pasākumiem saistībā ar riska finansēšanas shēmām.

Galveno orientējošo dokumentu par zaļo sabiedrisko iepirkumu⁶, par standartizāciju⁷ un par videi kaitīgām subsīdijām⁸ pabeigšana veicinātu darbību šajās jomās gan ES, gan dalībvalstu līmenī. Jo īpaši, pamatojoties uz Zaļā sabiedriskā iepirkuma rokasgrāmatu, notiek sadarbība starp Komisiju un dalībvalstīm, lai veicinātu valstu rīcības plānu izstrādi, novērtētu progresu un, iespējams, noteiktu kopīgus mērķus. Sagatavošanās darbs ir sākts arī galveno produktu, pakalpojumu un procesu darbības mērķu izstrādē un īstenošanā.

Progress ir panākts arī pasaules mērogā, sagatavojot „mērķtiecīga kapitāla iniciatīvu” (*Patient Capital Initiative*), lai atbalstītu ieguldījumus atjaunojamajā enerģijā un energoefektivitātē, kā arī starptautiskā līmenī apspriežoties par eksporta kredītiem un tirdzniecības nolīgumiem. Vides tehnoloģijām nozīmīgas iespējas rada arī sadarbības īstenošana ūdens un enerģijas jomā starp ĀKK un ES saistībā ar attīstības atbalsta politiku.

Informācijas rīku izstrāde un attiecīgo ieinteresēto pušu iesaistīšana sagatavo pamatu turpmākām iniciatīvām saistībā ar izpratnes veidošanu un mērķtiecīgu apmācību.

Šā dokumenta pielikumos dota sīkāka informācija par VTRP īstenošanas progresu (I pielikums) un par dalībvalstu pieredzi un iniciatīvām, uz kā var balstīt VTRP īstenošanu (II pielikums).

3. TURPMĀKIE PASĀKUMI VTRP ĪSTENOŠANĀ

ES darbība tomēr ir jāpastiprina, lai sasniegtu izšķirošu ietekmi uz vides tehnoloģiju plašāku izmantošanu.

- Kopienas finanšu instrumentiem labāk jāveicina riska finansēšanas piesaiste ar zināšanām saistītam darbībām un jauninājumiem, kā piemēram, ekoloģiskiem jauninājumiem. Tas pastiprinātu riska kapitāla pieejamību tādiem maziem un vidējiem uzņēmumiem ar lielu izaugsmes potenciālu, kuri vēlētos attīstīt šādus jauninājumus dalībvalstīs un visā ES. EIB grupai jāpieliek lielākas pūles jaunu instrumentu izstrādē, ar kuru palīdzību veicināt ieguldījumus ekoloģiskos

⁶ Eiropas Komisija, *Buying green! A handbook on environmental public procurement*, Luksemburga, 2004.

⁷ Komisijas Paziņojums par vides aspektu iekļaušanu Eiropas standartizācijā (KOM(2004) 130 galīgais), 25.2.2004.

⁸ ESAO, *Environmentally-harmful subsidies – policy issues and challenge*, Parīze, 2003.

jauninājumos un plašāku vides tehnoloģiju izmantošanu, jo īpaši mazos un vidējos uzņēmumos.

- Ekoloģiskās darbības mērķi saistībā ar produktiem, procesiem un pakalpojumiem Komisijai ir jāizstrādā kā prioritāte. Šos darbības mērķus jāsaista ar lielākajām vides problēmām, tādām kā klimata pārmaiņas, gaisa un ūdens piesārņojums, efektīvs enerģijas patēriņš un atkritumu apjoma samazināšana. Galvenajām produktu grupām, procesiem un pakalpojumiem jāizstrādā ekoloģisko raksturlielumu kritēriji, kas papildinātu tradicionālos standartus ar augstākiem mērķiem, kas būtu jāsasniedz. Darbības mērķu izveides sistēmai jābūt praktiskai un operatīvai ar regulāru pārskata mehānismu, lai patērētājiem, uzņēmējiem, pārvaldes iestādēm, iepirkumu veicējiem un finansētājiem piedāvātu operatīvu instrumentu, kas palīdzētu iegūt informāciju un izvēlēties, kā arī veicinātu ekoloģiskos jauninājumus gan valstu, gan Kopienas līmenī.
- Jāpātrina ES mēroga sistēmas izveide vides tehnoloģiju testēšanai un pārbaudei. Šāda sistēma ļautu ražotājiem iegūt sertifikātu par jauninājumu un citu tehnoloģiju ekoloģisko raksturlielumu atbilstību noteiktajiem ekoloģiskās darbības mērķiem. Pārbaudu sistēmas mērķis būtu arī palielināt patērētāju un uzņēmēju uzticēšanos jaunām tehnoloģijām, kas ienāk tirgū.
- Valsts atbalsta nosacījumi jau šobrīd ļauj veicināt videi draudzīgus ieguldījumus, un to mērķis ir nodrošināt taisnīgus tirgus apstākļus ekoloģiskiem jauninājumiem un videi draudzīgām tehnoloģijām. Vadlīnijas par valsts atbalstu vides jomā sāks pārskatīt 2005. gadā. Šajā kontekstā pārbaudīs, vai šādiem nosacījumiem turpmāk jāveicina ekoloģisko jauninājumu attīstība un to ieviešana tirgū.
- Vides tehnoloģiju rīcības plāna kontekstā jāizstrādā piemēroti rādītāji, lai labāk analizētu ekoloģisko jauninājumu attīstību un vides tehnoloģiju tirgu attīstību. Ar to palīdzību jānovērtē gan tirgus attīstība, gan ES rūpniecības nozares veikums tirgū. Tāpat jānovērtē progress, kas panākts Rīcības plāna īstenošanā, kā arī ES ekonomikas ekoloģiskajā efektivitātē. Tiem jābalstās uz Komisijas (*Eurostat*) paveikto darbu vides pārskatu un ekoloģiskās efektivitātes rādītāju jomā.

Dalībvalstis arī ir izstrādājušas pasākumus saistībā ar ekoloģiskiem jauninājumiem. Papildus valstu stratēģijām vai rīcības plāniem paraugprakse valstu programmās vai instrumentos piedāvā labu pamatu pieredzes apmaiņai, vienotai rīcībai vai salīdzinošai novērtēšanai, atbalstot ES rīcības plānu. Tagad ir jāveic izšķiroši pasākumi, lai pilnībā izmantotu esošās paraugprakses priekšrocības.

- Līdz 2005. gada beigām dalībvalstīm jāizstrādā savi detalizēti plāni VTRP īstenošanai. Šie detalizētie plāni jāizstrādā, pamatojoties uz esošajām stratēģijām un rīcības plāniem, un tajos jānorāda konkrēti pasākumi un izpildes termiņi. Paraugprakses noteikšana dalībvalstīs varētu palīdzēt izstrādāt kritērijus un attiecīgus rādītājus saistībā ar vides tehnoloģiju attīstību un ieviešanu tirgū. Tad šos detalizētos plānus varētu apvienot ES līmenī, izveidojot pamatu, lai attīstītu turpmāku sadarbību starp dalībvalstīm VTRP īstenošanā.

- Dalībvalstīm jāveic pasākumi, lai piesaistītu papildu riska finansēšanu ekoloģiskiem jauninājumiem un vides tehnoloģijām. To varētu paveikt, izveidojot ieguldījumu fondus, kas paredzēti ekoloģiskiem jauninājumiem un vides tehnoloģijām. Zaļo ieguldījumu fonds Nīderlandē un Vides un enerģētikas vadības ieguldījumu fonds (*FIDEME*) Francijā ir labi piemēri efektīviem instrumentiem riska finansēšanas piesaistei ekoloģiskiem jauninājumiem mazos un vidējos uzņēmumos.
- Jāizstrādā valstu rīcības plāni zaļajam sabiedriskajam iepirkumam. Šajos plānos jānosaka mērķi un kritēriji zaļā sabiedriskā iepirkuma veicināšanai, kā arī jādod norādījumi un praktiski instrumenti sabiedrisko iepirkumu veicējiem. Labus paraugus šādu rīcības plānu izveidei var atrast ES zaļā sabiedriskā iepirkuma rokasgrāmatā, kā arī Austrijas, Dānijas, Somijas, Nīderlandes, Zviedrijas un Apvienotās Karalistes izstrādātajās zaļo iepirkumu politikās un rīcības plānos. Jāapsver attiecīga sasaiste starp valstu rīcību plāniem un galveno produktu, pakalpojumu un procesu darbības mērķiem, kā arī ar paredzēto ES mēroga sistēmu vides tehnoloģiju testēšanai un pārbaudei.
- Atbilstoši prioritātēm, kas noteiktas 6. pamatprogrammā pētniecības un attīstības jomā, valstu un reģionālajām pētniecības un attīstības programmām saistībā ar VTRP jāsāk koordinēt darbība, lai izvairītos no sadrumstalotības un efektivitātes zaudējumiem, piemēram, ar *ERA-NET* projekta palīdzību. 2005. gadā Komisija sapulcinās ar VTRP saistīto valstu un reģionālo pētniecības un attīstības programmu vadītājus, lai uzsāktu šādu koordināciju.

Eiropas Komisija 2007. gada pavasara Eiropadomei ziņos par VTRP īstenošanu, tajā skaitā arī par pirmajiem rezultātiem, ko devusi sadarbība ar dalībvalstīm.